

בענין ד' אמות בגט הילכתא גמירי לה

תנן בפ' הזורק (ע"ח ע"א) "היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה, קרוב לה מגורשת, קרוב לו אינה מגורשת". ואי' בגמ' "ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו. אמר רב, ד' אמות שלה זהו קרוב לה, ד' אמות שלו זהו קרוב לו. ועי' פירש"י, דד' אמות שלו היינו "שאינן בינו לגט ד' אמות, דאמרי' בשנים או חזין דד' אמות של אדם קונות לו." ומבואר בדבריו דקנין ד"א בגט ה"ה קנין ד"א במציאה, ודומיא להא דאפשר לקנות מציאה שנכנסה תוך ד"א של אדם, ה"נ אדם יכול לגרש את אשתו בזריקת הגט תוך ד' אמותיה. וממילא, כיון דמבואר בפ' שנים או חזין (י' ע"א) דקנין ד"א במציאה אינה אלא תקנה דרבנן, ה"ה"נ לפירש"י בגט, דאינו מועיל כ"א ע"י תקנה מדרבנן. וכ"ה ל' התוס' שם (בד"ה ארבע אמות) "ובגט משום עיגונא" הוא דתיקנו רבנן דמגורשת. ונקטו רוב הראשונים כדברי רש"י ותוס', שאפשר לגרש ע"י ד' אמות מדרבנן.

אלא דעי' בתוס' רי"ד לב"מ (י' ע"ב בד"ה ר' אשי) דמבואר דלא ס"ל כן. דהקשו קו' כל הראשונים דלמ"ד דלא מהני ד"א במציאה ברה"ר, אמאי קנו בגט אשה אפי' ברה"ר - כדמבואר במתני' הנ"ל דמירי בהיתה עומדת ברה"ר. ותי' "דלא דמי לאשה, דאשה קבלה היא בידם מסיני דד' אמות קונות". ומבואר דס"ל דאע"ג דד"א דמציאה אינם אלא מדרבנן, בגט הוי דין דאורייתא מהלכה למשה מסיני. ודבריו מרפסן איגרי וצ"ב.

ונראה בישוב דבריו ע"פ מש"כ הבעל המאור למס' שבת (ל"ו ע"ב בדפ' הרי"ף) לפרש הא דאי' בגמ' (צ"ו ע"ב) דכל ד' אמות ברה"ר גמירי לה. וכ', "וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיינן, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר, כמוציא מרה"י לרה"ר דמי", ור"ל דכל אדם יש לו רשות דד"א בכ"מ, בין ברה"י ובין ברה"ר, ונפק"מ לענין שבת ולענין קנין ד"א, והדבריו עתיקין. וממילא מובן שפיר דאותה הלכה למ"ס דד' אמות הוא מקומו של אדם לא מהניא לענין שבת בלבד, אלא בכה"ת. דמה"ט הוא דמועיל רשות זה, ע"י קנין מדרבנן, לקנות מציאה. ומה"ט בגט נמי, ד' אמות של אשה הרי"ז מקומה ורשותה, ואפשר להקנות לה גט תוך ד' אמותיה, אפי' ברה"ר. דכ"מ שהיא עומדת, הרי"ז מקומה מדאורייתא.

וכדברים האלה פ' בכמה ספרים, וכע"ז שמעתי מפי מו"ר הגר"צ שכטר שליט"א. אלא דיש להוסיף דא"א לחלק בין מציאה - דלא נקנה בד"א כ"א ע"י תקנה, וגט - דמגורשת אפי' מדאורייתא, כ"א ננקוט כדברי הקצוה"ח (סי' ר' סק"ה) דבגט לא בעי' שתקנה את הגט, וסגי במעשה נתינה לרשותה אע"ג דלא קניא. ומה"ט הוא דמגורשת אפי' בנתינת הגט לחצרה בע"כ, דלא בעי' דעתה למעשה נתינה בעלמא. וממילא, כיון דלא בעי' כ"א נתינה לרשותה, סגי בנתינת הגט לתוך ד' אמותיה, דהוי מקומה אפי' ברה"ר, מהלמ"ס. (ועי' פנ"י ריש פרק הזורק, וגם בדף ד' ע"ח ע"ב בד"ה תוס' בד"ה ר' יוחנן.)

ובאמת, כ"כ הרי"ד גופיה בסמוך (ע"ח ע"ב בפסקי רי"ד, שנדפס בגליון ש"ס ווילנא כתוס' רי"ד) "קנין הגט אינו דומה לשאר הקנין דעלמא, דקנין דעלמא אין אדם יכול להקנות לחבירו בע"כ, והגט אדם מקנהו לאשתו בע"כ, א"כ טעם החצר דרבי לה רחמנא לא בעבור קנין הוא וכו' אלא טעם הדבר הוא מפני שהוא משתמר לדעתה. א"כ בכ"מ שהוא משתמר לדעתה, משא"כ בשאר קנינים". ולכאן דבריו מאירים ממש כמש"כ הקצוה"ח, וממילא מובן שפיר דאשה מגורשת בזריקת גט תוך ד' אמותיה, אפי' ברה"ר, וכנ"ל.

וכיסוד הזה, דד' אמות הוא מקומו של אדם וה"ט דמועיל בגט, גם נקט הגרעק"א בתשובה (מהדו"ת סי' צ"ז), אפי' לשאר הראשונים דס"ל דד' אמות בגט הוי משום תקנה. דהיה קשה להגרעק"א הא דמשמע מהגמ' בסמוך, וכ"כ הרמב"ם בהדיא (פ"ה הט"ו), דאם קדם הבעל לד' האמות, זכה בהן, וא"א לגרשה אם הדר נכנסה היא להן. דקשה, הא א"ז כ"א תקנת עגונות לה, ואין שום ענין דד' אמות לו כלל, דלעולם לא תיקנם לו. ועוד

הקשה דהא מבואר בב"מ שם (י' ע"ב) דאם גילה בדעתו שאינו רוצה שתקנו לו הד"א, לא קנו. אבל מפשטות הש"ס דגיטין משמע דאפי' בכה"ג מגורשת, דאין לך גילוי דעת יותר מבעל שרוצה לגרש את אשתו.

וכתב לתרץ "דהד' אמות הם שייכים לאדם, ולא תיקנו חז"ל שיצא החפץ מרשות המוכר מתוך ד' אמות שלו שיהיו הד' אמות קונים לאחר, וא"כ גם ברה"ר הכי הוא". ונראה פשוט בכוונת דבריו דס"ל דד' אמות של אדם הר"ז מקומו לכל דבר מדאורייתא. והא דמעלי בגט ובמציאה הוא משום דבאותו מקומו של אדם אתו חז"ל ותקנו דגם יועילו לקנות. אבל לא היתה תקנתם כ"א אהא דמעלי לקנין, ולא אעצם הרשות. וממילא, אפי' תקנתם דיועילו לקנות את גיטה אינה כ"א במקום שכבר נקבע כדידה. אבל אם קדם הוא לאותו מקום וכבר נקבעו כדידיה, א"א לה לקנות גיטה התם מיניה. וגם אם אמר דלא ניה"ל בד"א דידיה לא יועיל, דהא במציאות הרי הוא מקומו, וא"א לה ליכנס למקומו ולקנות.

ונמצא דאע"ג דלא ס"ל כהתוס' רי"ד, וס"ל דד"א דגט אינם כ"א מדרבנן, אפילו הכי נקט כעצם יסודו של התוס' רי"ד, ע"פ יסודו של הבעה"מ לשבת.

ואולי יל"פ בזה ג"כ דברי החי' מכת"י (שם בד"ה גמ' היכי דמי), דכ' "דד"א בגט הילכתא גמיר"ל", והדר כתב להקשות קושית כל הראשונים מש"ס דב"מ הנ"ל דאיך מעלי ד"א דגט ברה"ר. ותי' כמה תירוצים כדאי' בשאר הראשונים, והניח כדבר פשוט דד"א בגט ה"ה ד"א דמציאה, ושניהם מדרבנן, ולכאור' תסתר למש"כ ברה"ד דבגט הויא הילכתא גמיר"ל. ואולי כוונתו כנ"ל, דבגט וגם בכל התורה ד"א הרי הוא מקומו משום הילכתא גמיר"ל, אלא להא דמעלי לקנות בעי' תקנה דרבנן. וממילא קא קשיא ליה הא דלא תיקנו חז"ל דקני ברה"ר.

ולזה גם יסכימו שאר הראשונים, דאע"ג דקנין ד"א הוי תקנה דרבנן, לכו"ע ד"א הר"ה מקומו של אדם, וכמשנ"ת.
